

21. YÜZYILDA BİR MEDENİYET VE BİLİM DİLİ OLARAK TÜRKÇE: SORUNLAR VE ÇÖZÜMLER*

TURKISH LANGUAGE AS A CIVILIZATION AND SCIENCE LANGUAGE IN THE 21ST CENTURY: PROBLEMS AND SOLUTIONS

Ali Fuat ARICI**, Abdullah KALDIRIM***

ÖZET: Topluları millet yapan unsurlardan başında dil gelmektedir. Bir milletin gelenek ve görenekleri, kültürü, birikimleri ancak dil sayesinde nesilden nesile aktarılabilir. Tarihin en eski dönemlerinden itibaren dünya sahnesinde rol almış olan Türk milleti, Türk dili, kültürü ve medeniyetiyle neredeyse bütün dünyayı etkilemiştir. Bugünün küreselleşen dünyasında Türk dilinin yeniden değer kazandığı, nüfuzunun genişlediği ve öğrenilmeye başlandığı görülmektedir. Türkçenin yeryüzünün en önemli ve etkili dillerinden biri olma ülküsünün iki yönden gelişmeyle mümkün olabileceği kanaatine sahip bulunmaktadır. Bunlardan ilki Türk dili ve edebiyatının çeşitli eğitim, kültür, ekonomi ve sosyal politikalarla geliştirilmesi, zenginleştirilmesi ve dünyaya açılmasının sağlanmasıdır. İkincisi ise Türkiye ile diğer Türk devletleri ve toplulukları arasındaki iş birliğinin geliştirilerek Türk dillerinin arasındaki irtibatların güçlendirilmesidir. Bu çalışmada mezkûr ülkünün gerçekleşmesi doğrultusunda ortaya çıkan beklentiler sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Türkçe, Bilim Dili, Medeniyet

ABSTRACT: Language is the leading element that makes the community a nation. A nation's customs and traditions, culture, and knowledge can be transmitted from generation to generation only under favour of language. Turkish nation whom have a role on the world stage from the earliest period of the history has effected all of the world with language, culture and civilization. In the globalized world of the 21st century it was observed that Turkish language regained values, expanded its influence and began to teach. Have opinion that it the ideal of being one of the most important and influential language of the earth is possible with the advent of two ways. The first of this way is that Turkish language and literature must develop with various policies as education, culture, economy and social, and provide enrichment and opening the world. The second is that cooperation between Turkey and other Turkish states and communities and contacts between Turkish languages should be developed and strengthened. This study aims to present appeared expectation in accordance with the realization of the expressed ideal.

Keywords: Turkish, Science language, Civilization

1. GİRİŞ

Tarihin eski devirlerine kadar dayanan Türk dili, M.Ö. III. yüzyılın başlarından itibaren Altay Dağlarının etrafında etkili olmaya başlayan Hun toplulukları tarafından Hazar kıyıları ve Çin içlerine kadar taşınmıştır. Türkçe bir kelime olan “Hun” adı Çin kaynaklarında ilk olarak M.Ö. 318 yılında bir anlaşma dolayısıyla geçmiştir. Bu tarihin daha öncesinde M.Ö. 1027-256 tarihleri arasında Çin’de hüküm süren Cou hanedanının Türk asıllı olduğu araştırmacılar tarafından kabul edilmektedir (Ercilasun, 2005a). Bu durum Moğolistan merkezli bir bölgede

* Bu makale, 12-14 Kasım 2015 tarihlerinde Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinde yapılan Felsefe, Eğitim ve Bilim Tarihi Sempozyumunda sözlü olarak sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

** Doç. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İstanbul-Türkiye, afaturkey@hotmail.com

*** Arş. Gör. Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kütahya-Türkiye, abdullahkaldirim@gmail.com

konusulan Türkçenin coğrafi olarak tarihin eski devirlerinden itibaren yayılmaya başladığının ilk göstergeleridir.

Büyük Hun Devletinin dağılmasından sonra Hunlarla hemen hemen aynı topraklarda hüküm süren ikinci büyük Türk devleti Köktürkler döneminde Türkçenin sınırları genişlemeye devam etmiş, Çin, Hint, İran ve Bizans dilleri ile ilişkiler kurulmaya başlanmıştır. X. yüzyılda Doğu Türkistan ve Batı Moğolistan'dan Harezmi ve Maveraünnehir bölgelerine önemli Türk göçleri olmuştur. Böylece Türk dili Batı Türkistan'daki etkili diller arasına girmiştir. İslami dönemde Batı Türkistan, Harezmi ve İran bölgelerine Uygurlar döneminde oluşmaya başlayan yazı gelenekleri taşınmıştır. X. yüzyılın sonlarına doğru değişik coğrafyalara dağılmaya başlayan Türkler buralarda yeni yazı dilleri oluşturmuşlardır. Bu yeni yazı dillerinin oluşumu sonucunda Türkçe üç büyük lehçeye ayrılmıştır.

Türkçe X. yüzyılın ortalarına doğru Batı Türkistan'da önemli bir güç olmaya başlayan Oğuzlarla İran, Irak, Azerbaycan, Suriye ve Anadolu bölgelerinde, Oğuzların devamı niteliğinde olan Osmanlı Devleti ile de Anadolu'nun tamamında, Balkanlarda, Kuzey Afrika'da, Kırım'da ve Avrupa'da belirli bir yaygınlığa ulaşmıştır ve anılan bu bölgelerin dili olma özelliğini kazanmıştır. XI. yüzyılda Karadeniz'in kuzeyine yerleşen ve burada Uz, Peçenek, Avar ve Hazar gibi Türk topluluklarıyla karışan Kıpçak Türkleri de Türkçe'nin Karadeniz'in kuzeyinde etkili bir dil haline gelmesini sağlamışlardır. Özellikle bu dönemde Mısır'da kurulan Memluk Devleti zamanında Arap sözlükçülerin oluşturduğu Türkçe sözlük ve gramer kitapları Türkçenin bir dünya dili olmaya başladığının en somut göstergelerindendir (Akar, 2011)

Türk siyasi gücünün artmasıyla birlikte sağlanan gelişmeler Türklerin sosyal, kültürel, edebi yaşamına da yansımıştır. Osmanlı Devletinin güçlenmesiyle birlikte oluşan refah havası Türk dilinin de güçlenmesini sağlamıştır. Özellikle XVI. yüzyıldan sonra Anadolu, Balkanlar, Kırım, Ortadoğu, Kuzey Afrika, Akdeniz Adaları, Kafkasya'yı kapsayan geniş bir coğrafyada Türk dili ortak anlaşma dili olmuştur. "Voyage de Walsh XIX. yüzyılda Avrupa'da en yaygın dilin Türkçe olduğunu söyler; zira bu geniş coğrafyada birçok halka mensup insan Türkçeyle karşılaşılıyor ve bu dili öğreniyordu. Bu aynı zamanda Türkçenin çeşitli halklar arasında iletişimi sağlayan bir geçer dil (lingua franca) olduğunu da gösterir." (Develi, 2009).

Bugün Kuzey Buz Denizi'nden başlayıp Hindistan'ın kuzeyine, Çin Halk Cumhuriyeti'nin içlerinden Avrupa'nın en uç noktasına kadar uzanan yaklaşık 12 milyon kilometrekarelik bir coğrafyada, 220 milyon kişi tarafından Türkçe konuşulmaktadır. Dünya üzerinde yaklaşık yüz ülkede Türkçe öğretilmektedir. 600 bini aşkın söz varlığına sahip olan Türk dili, Çince'den Farsçaya, Arapçadan Macarcaya kadar pek çok dünya diline 20 binin üzerinde sözcük vermiştir. Türk dilinin bu özellikleri onun bir dünya dili olduğunun en büyük ve en somut kanıtlarındandır (Akalin, 2009).

Türk dilinin eski ve orta Türkçe dönemlerinde Türkçenin bir medeniyet ve bilim dili olduğunu kanıtlayan birçok eser ortaya konmuştur. Türkçe döneminin en önemli eseri olan Orhun Abideleri, Türkçenin dünya dili olduğunu ispatlamaya yönelik ilk eser olan Divanü Lügat-İt-Türk, İslami Türk edebiyatının ilk eseri olan Kutadgu Bilig ve Kaşgar lehçesinin önemli bir eseri olan Atabet ül-Hakayık bu eserlerden sadece birkaçıdır. Coşkun ve Özkaya'nın (2011) Türkçenin ilk dönemlerinde yazılmış olan eserler (Orhun Abideleri, Kutadgu Bilig ve Atabet ül-Hakayık) üzerinde yapmış oldukları çalışma o dönemde Türk dilinde dil, bilgi, ahlak, inanç devlet anlayışı, gelenek ve görenek gibi kültür unsurlarının çok sayıda olduğunu -2452 mısradan bu kültür kavramları geçmektedir.- göstermektedir. Durah (2006) da Türklerin Uygur devrinde tam anlamıyla irfan (derin biliş, ilim ve zekâyla ortaya çıkan kemal) hayatına intisap ettiğini belirtmektedir.

Orta Türkçe döneminden sonra Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış eserler ilk başlarda zayıf kalsalar da daha sonra Klasik Türk şiirinin ilk eserlerinin verilmesiyle birlikte eserlerde nazım tekniği, ifade gücü, taşıdığı kültür ve sanat değeri bakımından çok güçlü eserler ortaya konmaya başlamıştır. Özellikle Fars ve Arap edebiyatından alınmış olmasına rağmen nazım tekniğinin en güzel örneklerini Türk şairler vermiştir. Divan şiirinin kurucularından Şeyhi'den

Osmanlı Devleti'nin XVI. asırdaki gücünü temiz Türkçesiyle şiirlerine yansıtan Baki'ye, kasideleriyle meşhur Ahmet Paşa'dan Türk dilini hikmet burcunun zirvelerine taşıyan Nabi'ye, Anadolu'da Türkçenin ruhunu ilk keşfeden Necati'den neşeli ve zarif üslubuyla Nedim'e ve bütün bu özellikleri şahsında toplayan Şeyh Galip'e kadar geçen zaman içerisinde Türk şiiri büyük bir yol kat etmiştir. Özellikle divan şiirinin müzik ile olan ilişkisi, şairlerin söz sanatı bilgisi, asırlar ötesine söz götürme arzusu ve gayretleriyle Türkçenin taşıdığı kültürel değerini arttırdığını ve bir dünya dili haline gelmiş olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Sevgi, 2011).

Türkçe edebi gücünü sadece yazılı dildeki varlığıyla göstermemiş aynı zamanda sözlü kültürdeki zenginliğiyle de bir dünya dili olduğunu kanıtlamıştır. Âşıklarımız Türk dilini arı ve duru kullanan kimseler olarak Türk dilinin gelişmesi ve yayılması açısından önemli bir görev üstlenmişlerdir. Ayrıca sözlü geleneği nesilden nesile aktararak Türk dilinin sürekliliğini sağlamışlar ve daha önce bahsettiğimiz şekilde dilin dikey iletişim boyutunu kullanarak bir kültür taşıyıcılığı görevini üstlenmişlerdir (Kobotorian, 2011).

1.1. Türkçenin Söz Varlığı

Dilimizin söz varlığı anlam bilimi özellikleri açısından da üzerinde durulmaya değer bir zenginlik gösterir. Türk dili, coğrafi yaygınlığı, tarihi derinliği ve eskiliği, taşıdığı kültürel değerleri ve edebi gücü ile orantılı olarak zengin bir kavramlar dünyasına da sahip bulunmaktadır. Dilimizin elimizde bulunan en eski yazılı ürünleri VIII. yüzyılda yazılmış olan Orhun Abideleridir. Bu yazıtlardan özellikle Tonyukuk Abidesi ele alındığında Türkçenin o çağda bir yazı dili durumunda olduğu, bu ürünlerin sanatlara anlatımlarla işlendiği, ayrıca söz varlığı açısından bu abidelerde organ adları, hayvan adları, renk adları ve birçok somut ad geçtiği görülmektedir (Aksan, 2009).

Orta Türkçe dönemine gelindiğinde ise karşımıza Türkçenin gücünü, zenginliğini, söz varlığını ispatlama, Türk kültürünü nesilden nesile aktarma hedefiyle ortaya konmuş bir eser çıkmaktadır: Divanü Lügat-İt-Türk. Eserin adına bakıldığında bir sözlük olarak görülse de aslında bu eser o devirde Türk dil ve medeniyetini mükemmel bir şekilde temsil etmesi için yazılmış ve görevini hakkıyla ifa etmiştir, etmektedir. Kelime hazinesi bakımından çok zengin bir içeriğe sahip olan eser sadece bir Türk boyunun şivesine bağlı kalmamış, adeta tüm Türk dilinin bir resmini çizmiş, bilgi verdiği Türk boyları ve lehçelerini de bir dünya haritası üzerinde göstermiştir. Eserde yer alan yiyecek (alma, aluç, buğday, buxı, buhsum, bulgama, etmek, ingliç, kavut, kakurgan, kömeç), içecek (ağartgu, ayran, ikdük, kımız, süçig, yoğurt), yer (Barshan, Balasagun, Çaparka, Çin, Hind, Maçın, Kıtay, Rum, Rus, Tabgaç, Tangut Tezik, Tübüt), hayvan (adhırak, at, arkun, bit, eçkü, devey, erkeç, eşyek, kırguy, kudhruk), oyun (çevgen, yalınğu, müngüz müngüz, köçürme, çengli mengli, karagun), boy (Argu, Basml, Çiğil, Çomul, Karluk, Kaylar Kençek, Suvar, Tohsı), akrabalık (avurta, baldır, beg, çıkan, emikdeş, kadaş, kangsık, küdegü, kükü, namıca, singil, tagay, uma, yurç), renk (arsal, arsık, bayın, çımak, esri, kırtış, konur, surh, şaşut, yipkin, zerd) ve organ (adhut, bakaçuk, büksek, bükün, çıçalak, çıçamuk, engek, erin, ernek, içegü, kırtış, kongragu, kudruçak, küsri, odhluk, ömgen, öpke, özek, tulun, yin) adları Türkçenin söz varlığı, kavram alanı ve taşıdığı kültürel değer açısından ne kadar zengin ve büyük bir dil olduğunu bizlere göstermiştir (Atalay, 2006; Aydoğdu, 2009; Çetin, 2005; Gömeç, 2002; Gömeç, 2009; Küçük, 2010; Türктаş, 1999; Şahin, 2009).

Türklerin Anadolu'ya geçmelerinden sonra içerisinde Kuzey ve Güney Azerbaycan ile Irak ve Suriye'nin de bulunduğu topraklarda yeni bir edebi dil oluşturdukları görülmektedir. İlk başlarda Sultan Veled'in, Yunus Emre'nin, Şeyyad Hamza'nın, Ahmet Fakih'in, Aşık Paşa'nın, Gülşehri'nin daha sonra ise Şeyhi'nin, Ahmed Paşa'nın ortaya koydukları ürünler bu edebi dilin niteliklerini tanınamızı sağlamıştır (Ercilasun, 2005a). Özellikle Yunus Emre, Türkçenin günümüzdeki seviyesine gelmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Yunus Emre, Arapça ve Farsçanın etkili olduğu bir dönemde Türkçenin en duru örneklerini vererek dünyaya Türkçenin duygu ve düşüncelerin ifade etmede yeterli bir dil olduğunu göstermiştir. Durmaz (2000) yapmış olduğu çalışmada Yunus Emre Divanı'nı ve Risaletü'n-Nushiye adlı eseri incelemiş ve bu

eserlerdeki toplam söz varlığının yaklaşık olarak 5000 kelime olduğunu tespit etmiştir. Divanü Lügat-İt-Türk'te olduğu gibi Yunus Emre'nin eserlerinde de yer alan müzik aleti (nay, çeng, tef, tabıl, rebab, saz, nakus), eşya (kepenek, börk, ayine, susak, kisvet, külüng, nikab, asa, çevgen, kılınç), hayvan (balaban, bere, dilgü, devlengüç, gözsepek, ılan, keler, koduk, şir, mismil, zağ, hınzır, koduk), bitki (ağaç, gül, reyhan, nohud, mugayla, benefşe, nergis, servi), yiyecek içecek (şerbet, şeker, nuş, yemiş, şeftalü, zerdalü), maden (altun, zer, gümüş, demur, muhas.) adları Türkçenin söz varlığı zenginliğinin devam ettiğini göstermektedir.

Eski Anadolu Türkçesi döneminden günümüze kadar olan süreç içerisinde yaşamış olan yazarlarımız ve şairlerimizin söz varlığı ile ilgili birtakım çalışmaları da bulunmaktadır. Örneğin; Zati Divanı'nda 4300, Fuzuli Divanı'nda 5500, Baki Divanı'nda 5200, Nedim Divanı'nda 7200, Şeyh Galip Divanı'nda 7600, Tanpınar'ın sadece Makaleler, Edebiyat Tarihi ve deneme kitaplarından yaklaşık 14000, Refik Halid'in sekiz eserinden 15000, Reşat Nuri'nin 10 romanından 12 bin, Peyami Safa'nın 12 romanından 14000 kelime tespit edilmiştir (Ergüzel, 2010). Yaşadıkları dönemler dikkate alındığında şairlerin söz varlığının Eski Anadolu Türkçesi döneminden günümüze kadar olan süreç içerisinde artış gösterdiği görülmektedir. Demek oluyor ki tarihin ilk devirlerinden itibaren medeniyet dili olma niteliğini taşıyan Türk dili söz varlığının genişlemesiyle birlikte bu zenginliğini devam ettirmiştir.

1.2. Türkçenin Bilim Dili Olma Niteliği

Toplumsal kültürün en ileri, soyut, kalıcı ve etkili bir biçimi olan bilimin üretilmesi ve yaygınlaşması da dil aracılığıyla olmaktadır. Aydınlanma ile birlikte ortaya çıkmış olan modern bilim ile birlikte "bilim dili" kavramından söz edilmeye başlanmıştır. Dil, kültür ekonomi ve siyaset alanında etkili olan toplumlar aynı zamanda dünya genelinde bilim dili olma anlamında da etkili olmaya başlamıştır (Tuna, 2011). Gündoğan (1997) bir dilin bilim dili olabilmesi için soyut düşünüşe ve düşünceyi ifade etmeye yatkın, zengin çağrışımlar yapan kelimelere, bilim ve düşünce yapabilecek bir terminolojiye sahip, gelişmeye, zenginleşmeye uygun olması gerektiğini belirtmiştir. Bu niteliklere sahip bir dille eğitim ve öğretim yapılması durumunda da o dilin tam bir dünya dili olacağını ifade etmiştir. Türk dilinin de tarihi ve edebi zenginliği, dünya üzerindeki yaygınlığı, taşımış olduğu söz varlığı ve kültürel değeri göz önünde bulundurulduğunda yukarıda belirtilen niteliklere gerçek anlamda uyan bir dil olduğu görülecektir.

Güzel (2010) VII. asrın ilk yarısında Göktürklerin Orta Asya'nın doğusunda bir bilim merkezi oluşturduğunu, Orhun Abidelerinin de Türkçenin tarihi, sosyal, politik, kültürel, felsefi, dini-tasavvufi, edebi ve milli özelliklerini ortaya koymasından dolayı bilim dili olarak Türkçenin ilk yazılı abidesi olduğunu belirtmiştir. Türklerin Anadolu'yu fethi sonucunda Türkçe bilim kültür merkezleri kurulmaya başlanmıştır. Orta Asya'da olduğu gibi Anadolu'da da tarih, dil, tasavvuf, kültür, felsefe, edebiyat, tefsir, hadis, matematik, astronomi, tıp, hukuk, ekonomi alanlarında büyük bilim adamları yetişmiş, çok sayıda medrese ve rasathane kurulmuştur. Böylece Anadolu bir bilim kültür merkezi haline gelmiş, Türk dili de bilim kültür dili olma özelliğini devam ettirmiştir.

Tanzimat döneminde de Avrupa ile düşünce ilişkilerinin artması, çevirilerin çoğalması, sosyal sorunların gazete ve dergi sütunlarında yer alması, birçok yeni kavramın düşünce dünyamıza girmesine yol açmıştır. Bu kavramlar yabancı kökenli olmasına rağmen Türkçenin türetme gücü bu dönemde devreye girmiş ve kavramların Türkçe karşılıkları rahatça bulunmuştur. Özellikle tıp, hukuk, jeoloji, zooloji, mühendislik gibi alanlarda Türkçeye bu dönemde birçok terim kazandırılmıştır (Levend, 2011).

Cumhuriyet döneminden günümüze kadar yapılan çalışmalar ve gelişmeler sayesinde Türkiye Türkçesi de beklenen hedefe ulaşma yönünde çok büyük bir yol almıştır. Genel olarak bahsettiğimiz şekliyle birçok niteliği bulunan Türk dili bugün genel çizgileriyle bir medeniyet ve bilim dili özelliğini kazanmıştır (Korkmaz, 2005).

2. SORUNLAR VE ÇÖZÜMLER

Türkçenin yeryüzünün en önemli ve etkili dillerinden biri olma ülküsünün iki yönden gelişmeyle mümkün olabileceği kanaatine sahip bulunmaktadır. Bunlardan ilki Türk dili ve edebiyatın çeşitli eğitim, kültür, ekonomi ve sosyal politikalarla geliştirilmesi, zenginleştirilmesi ve dünyaya açılmasının sağlanmasıdır. İkincisi ise Türkiye ile diğer Türk devletleri ve toplulukları arasındaki iş birliğinin geliştirilerek Türk dillerinin arasındaki irtibatların güçlendirilmesidir. Burada Türk dili ve edebiyatının gelişmesi ve dünyaya açılması Türkçenin gelecek iddiasını ortaya koyarken Türk dünyası ve dilleriyle irtibatın kuvvetlendirilmesi ise gücünü ortaya koymasından önem kazanmaktadır. Yani biri görünen yüzünü yansıtırken diğeri arka planı ve derinliğini sağlaması açısından önemli gözükmektedir. Şimdi bu iki husus hakkında ortaya çıkan beklentilere yer verelim:

2.1. Bilim Terimleri Sözlük Çalışmalarının Sürdürülmesi

Türkçeye, daha önce TDK tarafından hazırlanmış olan çeşitli terim sözlüklerine (dil bilimi, felsefe, ekonometri vb.) ek olarak şimdilerde TÜBA tarafından hazırlanan yeni terim sözlükleri kazandırılmaya başlandı. Bunlar “TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü Projesi” kapsamında meydana getirilen Sosyal Bilimler Terimleri Sözlüğü, Doğa Bilimleri Terimleri Sözlüğü ve Mühendislik Terimleri Sözlüğü çalışmalarıdır. 2004-2011 yılları arasında hazırlanan 26 sosyal bilim alanı ile ilgili Sosyal Bilimler Terimleri Sözlüğü, 2011 Kasım ayında basılmıştır. Sözlük toplam 21.281 terim içermekte ve eklenen yeni terimlerle sürekli güncellenebilecek niteliktedir. Doğa Bilimleri Terimleri Sözlüğü çalışmaları 2002-2009 yılları arasında 15.000 terim üzerinde yapılmış ve henüz yayına hazırlık çalışmaları devam etmektedir. Çalışmalar tamamlandığında basımı yapılacaktır. Mühendislik Terimleri Sözlüğü çalışmaları, 2006-2011 yılları arasında yaklaşık 30.000 terim üzerinde yapılmıştır. 14 Haziran 2015 tarihinde sözlük genel ağ üzerinden kullanıma açılmıştır. 2016 yılının ilk yarısında basımının yapılması planlanmaktadır. Tıp Terimleri Sözlüğü çalışmaları ise 2003 yılında 34 tıp alanı ile başlamış ve henüz devam etmektedir (TÜBA 2015). Bu çalışmalar Türkçenin gücünü ortaya koyup gelecek iddiası için son derece önemli çalışmalardır. Bundan sonra bir taraftan bu çalışmaların devamı sağlanırken diğeri taraftan bunlara ilaveten sanat terimleri, eğitim terimleri gibi alanlarda yeni çalışmalar yapılabilir.

2.2. Türk Dünyasının Ortak Alfabe Geçişinin Sağlanması

Türkçenin geleceğiyle ilgili yapılması gereken en önemli işlerden biri bütün Türk soylu halkların ortak bir alfabe kullanmalarıdır. Bilgisayar ve iletişim teknolojileri Latin alfabesine dayalı olarak geliştiğinden dolayı bütün Türk halklarının en kısa zamanda ortak bir Latin alfabesine geçişi sağlanmalıdır. Bu alfabede Türk lehçelerindeki ortak sesler için ortak harfler kullanılmalı, mümkün olduğu kadar pratik olmalı ve işaret kalabalığından kaçınılmalıdır. 1991’de Marmara Üniversitesindeki toplantıda belirlenen 34 harflik ortak alfabeden her Türk Cumhuriyeti ve topluluğu kendisi için gerekli olan işaretleri alarak alfabesini oluşturmalıdır. Bu alfabedeki işaretlerden başka işaretler kullanılmamalıdır. Bu alfabenin bütün Türk halklarına öğretilmesi ve alfabenin kullanılması için dilcilere önemli görevler düşmektedir. Siyasi iktidarlara bu konu bilimsel olarak anlatılmalıdır (Akalin, 2011).

Türkiye’de Ahmet Cevdet Paşa ile başlayan alfabe tartışmaları önce alfabe ıslahına, daha sonra yeni bir alfabe oluşturma fikrine dönüşmüştür. Benzeri tartışmalar farklı kaynaklardan beslenerek Türk dünyasında da yaşanmıştır. 1917’de Latin’e geçen Yakutlardan sonra 1926 yılında Bakü’de düzenlenen I. Türkoloji Kongresi’nde “Birleştirilmiş Türk Elifbası” adıyla Latin kaynaklı bir alfabe oluşturulmuştur. Fakat 1926 - 1940 arasında Sovyetler coğrafyasında Arap harflerinden Latin’e, Latin’den Kiril’e geçilirken alfabeler ve yazım kurallarında farklılıklar yaratılmış, Doğu Türkistan’da benzer uygulamalar yetmişli yıllara kadar devam etmiştir (Açık, 2008).

Türk cumhuriyetlerinde önce, Türk lehçeleri için tavsiye edilen ve Türkiye Türkçesinde kullanılan Lâtin temelli alfabebe beş harfin ("Ä ä", "Ñ ñ", "X x", "Q q", "W w") ilâve edilmesiyle oluşturulmuş 34 harfli ortak alfabebe imza atılmıştır. Daha sonra **Azerbaycan**, 25 Aralık 1991'de Kiril harflerini bırakıp Lâtin alfabesine geçme kararı almış, ancak "Ä ä" harfi yerine "ə"yi kabul etmiştir. Bu kabul, aynı zamanda 34 harfli ortak alfabeden ilk sapma olmuştur. Bu alfabenin Türkiye'de yürürlükte olan alfabebe bulunmayan karakterleri "ə", "q" ve "x"dir. 12 Nisan 1993'te Türkmenistan, 2 Eylül 1993'te de **Özbekistan** Lâtin alfabesini kabul etti. Bu iki Türk cumhuriyetinin kabul ettikleri alfabebe de 34 harfli ortak alfabeden sapma epeyce fazladır. **Türkmenistan**'da, "ı" yerine "y", "y" yerine "ÿ", "c" yerine de "j" kabul edildi. Özbekistan bir yandan "ş", "ç" gibi harflerin İngilizcedeki yazılışları olan "sh" ve "ch"yi esas alırken bir yandan da yuvarlaklaşan "a" ile "o"nun tek kodla gösterilmesini "o" kabul ederek iki farklı harfi birleştirmiş oldu (Ercilasun, 2005b: 279-283). Ortak alfabe çalışmaları Türkçenin gelecek davası için son derece ehemmiyet arz etmektedir. Artık bir taraftan bu ortak alfabelerin kullanımı sağlanıp bunlarla ilgili ayrılıklar ortadan kaldırılırken diğer taraftan diğer Türk devlet ve topluluklarının da ortak alfabebe geçişi sağlanmalıdır.

2.3. Türkçe ve Edebiyat Ders Kitaplarının Türk Dünyasıyla Zenginleştirilmesi

Hem kültürel değerlerin korunması ve aktarılması hem de dil, medeniyet ve bilimin gelişmesinde eğitimde kullanılan kaynak ve materyallerin çeşitli ve zengin olmasının önemli bir rolü vardır. Bunun için başta sosyal bilimlere ait derslerin (dil, edebiyat, tarih, felsefe, coğrafya vd.) temel kaynak ve materyali olan ders kitaplarının içeriğinin öğrencilerin düşünce, kavram ve hayal dünyalarını geliştirme amacına hizmet eder şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Çünkü dil, kültür ve medeniyet bağlamında öne çıkan derslerin başında gelen Türkçe ve edebiyat ders kitaplarının metinlerinde (şiir, roman, hikâye, gezi yazısı gibi türler), resim ve görsellerinde sunulan içerik hem derslerin odak noktasını oluşturmakta hem de öğrencilerin başka eserlere (edebi, bilimsel, tarihi vs.) yönlendirilmesinde etkili olmaktadır. Ayrıca ders kitapları geçmişten beri eğitimde kullanılan en temel ders araçlarından biri olarak kabul edilmektedir. İlköğretim ders kitaplarının içinde Türkçe ders kitaplarının ayrı bir yeri vardır. Çünkü bu kitaplar pek çok çocuk için ilk ve tek okuma materyalidir. Bu kitap aracılığı ile çocuklara aktarılan Türk ve Dünya edebiyatının seçkin örnekleri yoluyla çocuklar, ana dillerini sezip kullanırlar. Öyle ki pek çok öğrenci, bu metinler sayesinde ilk defa edebiyatla karşılaşmış ve yine bu metinlerle okumayı öğrenme, sevme ve alışkanlık edinme yoluna gitmiştir. Diğer dil becerileri olan dinleme, yazma, konuşma ve dil bilgisi için de metinlerin önemi büyüktür. Bütün bu nedenlerle çocuklara sunulacak ders kitaplarının ve dolayısıyla bu kitaplarda yer alacak metinlerin zengin bir içerik ve çeşitliliğe sahip olması gerekmektedir. Ancak Türk dili, kültürü ve medeniyetinin bütün zenginliğini Türkiye sınırlarının içinde aramak yanlış olur. Bunun için başta Türk dünyası olmak üzere Türk dilinin konuşulduğu bütün coğrafyaların bu birikime dâhil edilmesi gerekmektedir. Ancak sadece Türkçe Öğretim Programı'nın 11 maddelik genel amaçlarından biri (10. Madde) - bir çıkarım olarak- bu hedefe yöneliktir. İlgili madde, "Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları, şeklindedir. Bize göre bu maddeden kastedilen Türk dünyası da dâhil olmak üzere bütün Türk kültürü ve sanatına ait eserlerdir. Ancak programın bir nevi uygulaması olan ders kitapları incelendiğinde bunun böyle olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim ders kitaplarında konuyla ilgili "Türk Dünyası Haritası" dışında yok denecek kadar az malzeme ve atıf bulunmaktadır. İncelenen üç ders kitabından sadece birinde Türkiye dışından bir Türk şaire (Şehriyar) yer verilmiş ancak bu da tek bir dördümlükle sınırlı kalmıştır. Kitaplarda Türk dünyasına ait şair ve yazarlara yer verilmemesinin yanı sıra bu diyarları konu edinen metinler de bulunmamaktadır. Oysa başta gezi yazıları olmak üzere çeşitli metinlerde Türk dünyası konu edilebilir. Buradan şu sonuç çıkmaktadır: Türkiye'de mevcut Türkçe ders kitaplarıyla öğrenim gören öğrenciler büyük ölçüde Türk milletinin sadece Türkiye'de yaşadığını düşüneceklerdir. Hâlbuki klasik tabirle Adriyatik'ten Çin Seddine kadar üç kıtada, başka bir ifadeyle 12 ülkede lehçeleriyle birlikte Türk dili konuşulmaktadır. Hâlbuki

Türk dünyasının ortak kültür değerlerinin (dil, edebiyat, tarih vd.) çocuk ve gençlere aktarılması öncelikle geleceği inşa edecek olan Türk çocuklarının kendilerine güvenlerini tesis edecektir. Bugün sahip olmamız gereken temel eksiklerimizden birinin bu olduğunda şüphe yoktur. Nitekim Prof. Fuat Sezgin (2013) de milletimizin yeniden dirilişinin kendine güven ve çalışmayla sağlanacağını ifade etmektedir (Arıcı, 2010).

2.4. Türk Dillerinin Söz Varlığının Zenginleştirilmesi Çalışmaları

Kelimesiz düşünmek mümkün değildir. Bilhassa soyut kavramlar kelime ile kaimdir. Çünkü görüntüleri, tasavvurları yoktur (Doğan, 2014). Bugün TDK'nin (2015) genel ağında kullanılmakta olan "Büyük Türkçe Sözlüğü"nde söz, deyim, terim ve ad olarak 616.767 kelime yer almaktadır. Bu sözlük son yıllarda hızlanan çalışmalar sonucunda ortaya konmuştur. Bu konuyla ilgili çalışmaların etkin bir şekilde devam etmesi gerekmektedir. Çünkü Türkçe ve diğer Türk dillerinde yer alan kelimelerin sayısına henüz ulaşamamıştır. Nitekim TDK'nin (2015) mevcut veri tabanında 2.396 atasözü olduğu belirtilirken Yurtbaşı'nın (2012) araştırmasında bu sayı 40.000 olarak gösterilmektedir. Bunun için Türk dünyası ortak iletişim dili üzerine araştırmalar, çalışmalar yapmak üzere Türk Cumhuriyetlerindeki dil enstitülerinin, dil kurumlarının desteğiyle uluslararası araştırma enstitüsü kurulmalıdır. Bu enstitüde Türk dünyası ortak iletişim dilinin söz varlığı, terimleri üzerine çalışmalar öncelikli olarak yürütülmelidir.

2.5. Okuma ve Yazmanın Geliştirilmesine Yönelik Çalışmalar

Bir dilin gelişmesi ve zenginleşmesi özellikle günümüzde başta edebi eserlerin yazılması ve okunmasıyla mümkün olmaktadır. Bu aynı zamanda eğitimin gelişmesine imkân sağlamakta, eğitimin gelişmesi de ekonominin gelişmesine zemin hazırlamaktadır. Bunun için Türkiye'de öncelikle toplumun bütün kesimlerine yönelik okuma ve yazma kültürü edindirme çalışmaları yapılmalıdır. Bu çalışmaların etkili ve verimli bir şekilde yürütülmesi için çeşitli yapısal düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu ve geniş çaplı çalışmaların yapılmasının gerekli olduğu görülmektedir. Dolayısıyla hem bu işin önem düzeyi hem de yapılacak çalışmaların kapsamı dikkate alındığında bu çalışmaların bir merkez veya merkezler tarafından düzenlenmesinin gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bunun için Türkiye Okuma ve Yazma Merkezleri (TOYMER) adıyla toplumun bütün kesimlerine yönelik okuma ve yazma politikaları belirleyecek planlayacak, uygulamasını ve koordinasyonunu yapacak bir kurum veya ajansa ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin ABD'deki National Writing Project (NWP) adlı çalışma da bu yönetime benzer bir şekilde yürütülmektedir. Kalkınma ajanslarına benzer bir yapıda kurulacak bu merkezlerde okuma ve yazma alanlarında yetkin akademik uzman ve öğretmenlerin görev yapmasının yanı sıra çeşitli zamanlarda dışarıdan (üniversite ve okullardan) eleman görevlendirilerek desteklenmesi sağlanabilir. Yine belediye, üniversite ve okullarla (anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise) iş birliğiyle başta anne ve babalar olmak üzere öğrencilere eğitimler verilip projeler uygulayarak ülkenin geleceğinin inşa edilmesinde hayati bir öneme sahip olan okuma ve yazma sorunları giderilebilir.

Türkiye Okuma ve Yazma Merkezleri'nin (TOYMER) öncelikli görevi kitabı, okumayı ve yazmayı başta öğrencilere daha sonra da topluma sevdirmek olmalıdır. Bu amaçla Türkçe, edebiyat, anaokulu ve sınıf öğretmenlerinin devamında da diğer öğretmenlerin okuma konusunda eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi; ebeveynler ile diğer aile bireylerinin kitaba, okumaya ve yazmaya ilgisinin sağlanması için gerekmektedir. Yine okullarda "kültür ortamları" (kompozisyon yarışmaları, okul gazete ve dergilerinin çıkarılması vs.) oluşturulmalıdır. Ayrıca toplumun farklı kesimleri, meslek ve yaş grupları için kitap seçim listeleri oluşturulmalıdır. Alan eğitimi uzmanları hemen hemen herkesin sevebileceği dolayısıyla okumaktan keyif alabileceği kitapların olduğu görüşünde birleşmektedirler. Ancak bireylerin bu kitaplarla buluşturulabilmesi gerekmektedir. Okumayla birlikte yazma için de kısa vadede yapılacak işler bulunmaktadır. Örneğin okulda özellikle okul idaresi ve Türkçe öğretmenleri tarafından iyi bir yazma ortamı da oluşturulması, yapılacak kompozisyon yarışmaları ve çıkarılacak okul gazete ve dergileri

bunlardandır. Yine yazılı anlatım konusunda başarılı olan öğrencilerin ödüllendirilmesi, öğrencilerin ilgisini bu konuya çekebilir. Yazma öncesi aşırı kaygı ve başaramama korkusu öğrencilerin yazma becerilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu yönde eğitimler verilmesi sağlanabilir. Ayrıca öğrencilerin yazmaya karşı motivasyonlarını artırmak için ö sınavlarında kompozisyon çalışmaları da yaptırılabilir.

Türkiye Okuma ve Yazma Merkezleri (TOYMER) çeşitli kurum ve kuruluşlarla iş birliği içinde olmalı, eğitim politikaları geliştirmeli, yeni düzenlemelere gidilmesine ön ayak olmalıdır. Bu kurumların başında YÖK, MEB, Kültür Bakanlığı ve ÖSYM gelmektedir. Bu konuda yapılacak çalışmaların ilki öğretmen yetiştirme sisteminin yeniden ele alınarak bu kurumların ıslahı olmalıdır. Bu kurumlara öğrenci alınmasıyla başlanıp buradaki akademik personelin niteliğiyle birlikte niceliğiyle devam eden ve nihai olarak öğretmenlerin istihdamlarıyla sürüp giden sorunlar çözülerek merkezinde okuma ve yazma kültürünün olduğu bir öğretmen yetiştirme felsefesi oluşturulmalıdır. Daha sonra okuma ve yazma kültürünü geliştirmeye yönelik ulusal ve uluslararası projeler üretilmelidir. Ayrıca okul kütüphaneleri başta olmak üzere kütüphaneler yeniden yapılandırılarak bu mekânların işlevsel hale getirilmesi sağlanmalı; çeşitli basın yayın faaliyetleri düzenlenmelidir (Aricı, 2015b).

2.6. Yükseköğrenime Yönelik Düzenlemeler

Türkçenin bir medeniyet ve bilim dili olarak gelişimini devam ettirebilmesi ve gelecek için daha iddialı hale gelmesi için başta iyi bir öğretmen yetiştirme sistemine sahip olunması gerekmektedir. Daha sonra yabancılara Türkçe öğretimi konusundaki çalışmaların nitelikli hale getirilmesi ve yabancı dille eğitim ile yabancı dille bilimsel yayın yapmanın yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca çocuk edebiyatı konusunda da çalışmalar yapılması gerekli görülmektedir. Şimdi bu konuları açıklayalım:

2.6.1. Öğretmen Yetiştirme

Bir dilin medeniyet ve bilim iddiasının en önemli temellerinden birini eğitim sistemi oluşturmaktadır. Ancak bugünkü Türkiye’de Batı kökenli eğitim projeleri zihnimizdeki ve anlam dünyamızdaki çelişki ve ikircikliği artırmakta, kimlik ve kişiliğimizi aşındırmaktadır (Turan, 2014). Bunun için eğitim sisteminin en temel meselelerinden biri olan öğretmen yetiştirme konusu son derece önemlidir. Nitekim Nurettin Topçu Türkiye’nin Maarif Davası adlı eserinde medeniyetlerin muallimlerle kurulduğu ifade etmiş ve öğretmenlerle ilgili düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir (Topçu, 2011):

Çin dünyasının kurucuları hâkimlerdi. Mezopotamya medeniyetinin ilk sahipleri pateslerdi. Büyük Yunan medeniyeti; meydanlarda, pazarlarda gençlere muallimlik yapan feylesofların eseri olmuştur. İslam, medreselerinin çatısı altında üç kitaya yayıldı. Rönesans, üstatların yükseltildiği devirdir. Alman birliğinin kuruluşunda muallimin ön planda rolü olduğunu biliyoruz. İstiklal harbimizde, cepheye sırtında gülle taşıyan köylü kadın kadar istilanın acısını damarlara aşıl原因an muallimin rolü olmuştur... Peygamber ilk muallimdi. Öğreten o, inandıran o, yürüyen o idi. Devlet ve mektep işlerini birleştirmiş, devleti mektep haline getirmişti. Sonraki devirlerde bu ikisi ayrı olmakla beraber; birbirlerine sınıksız teması muhafaza ettiler ve devlet adamı muallimin emrinde bulunduğu müddetçe cemaat ikbâl halinde yaşadı. Muallimin, devlet adamının bendesi olduğu zaman, cemaat bozuldu, felaketler baş gösterdi... Anadolu’ya akın akın gelen Oğuzlar başlarında Nizamülmülk gibi bir muallimi buldular. Gerçekten bir büyük muallim olan bu vezir, Anadolu’ya gelişin ruh ve manasını, ahlakını ve devamının şartlarını nesilden nesillere telkin edecek muallimleri, Bağdat’ta açtığı Nizamiye Medresesi’nde topladı. Daha sonra bu devlet binasının çatısını kuran Osmanlılar, muallimi baş tacı yaparak yükselmesini bildiler. Padişahlar, şehzadelerini muallime emanet ederler ve onların ruh yapılarını her bakımdan hocalarına teslim ederlerdi... Bizim bütün tarihimiz muallimin yükseltildiği devirlerde şan ve şerefle medeniyet ve ahlakın zirvelerine tırmanmış, muallimin alçaltıldığı devirlerde ise uçurumlara yuvarlanmıştı.

Bugün öğretmenlerimiz ne durumdalar? Ya da öğretmenlerle ilgili yapılan araştırmalar ne diyor? Mesela, gelir boyutunda öğretmenlerimizin OECD ülkelerinin yıllık gelirlerinin yarısına sahip olduğunu görüyoruz. Yani OECD ortalamasında 28 bin dolara tekabül eden bir yıllık gelir söz konusu iken Türkiye’de ortalama yıllık gelir 14 bin dolar düzeyindedir. Yine 2009’daki bir veriye göre Türkiye’deki öğretmenlerin % 35’i 30 yaşın altında yer alıyor. Tecrübe açısından ele alındığında -bir atasözümüzde de yer aldığı gibi “Hocanın eskisinden kitabın yenisinden okuyun, öğrenin.”- bu önemli bir eksiklik olabilir. Ayrıca Türkiye’deki öğretmenlerin beşte biri (% 21 civarında) alan dışından geliyor. Yine öğretmenlerimiz oldukça kalabalık (% 17’sinin sınıfında 41’den fazla öğrenci) sınıflarda eğitim veriyor. Öğretmenliği isteğinin dışında yapanlar, gayri ihtiyari öğretmen olanlar, % 35 civarında, çalışma süresi olarak bir okulda bir öğretmen % 71 oranında beş yıldan daha az çalışıyor. Türkiye genelinde öğretmenlerimizin mesleki gelişimleri az, veliler öğretmenlerin yetersizliğinden dolayı % 60 oranında öğrencilerine okul dışında ek ders aldırıyorlar. Öğretmenlerin yarısı teknoloji kullanmıyor. Dolayısıyla bugün bizim karşısında olduğumuz kitlenin ciddi problemleri var, eksiklikleri var. Öğretmenlerin mesleki gelişimleriyle ilgili neler yapılması gerektiğiyle ilgili öğretmenler bir araştırmada drama eğitimi, kişisel gelişim, hızlı okuma ve tiyatro eğitimi almak istediklerini belirtmişlerdir. Bu da gösteriyor ki onlardan beklentilerimizle, onların istekleri arasında uyumsuzluk söz konusudur (Arıcı, 2015a). Bunun için öncelikle nasıl bir öğretmen yetiştirmek istendiğinin, öğretmenlerden ne beklendiğinin ve nerede hata yapıldığının iyi bir şekilde sorgulanması gerekmektedir. Daha da önemlisi Batı uygarlığı karşısında ciddi bir medeniyet sarsıntısı geçiren Türkiye’nin eğitim ve okul sisteminin geleneğe dayalı yeni bir eğitim ve okul teorisi geliştirmesi, okulu yeniden kurması, milli ve özgün modeller geliştirmesi gerekmektedir (Turan, 2014).

Sonuç olarak “bugünün gençliğini, Türkiye’nin meselelerine çözüm bulacak ve kendi medeniyetimiz çerçevesinde Türk kültürüne büyük eserler kazandıracak düzeyde bir düşünce süreci içinde yetiştirmek, kültür ve medeniyetimizin baş davasıdır” (Özakpınar, 1997).

2.6.2. Yabancılara Türkçe Öğretimi

Türkiye’de 2007 yılında kurulan Yunus Emre Vakfı ve ona bağlı olarak kurulan Yunus Emre Enstitüsü aracılığıyla yurt dışında Türkçe öğretim çalışmalarına hız kazandırılmıştır. Enstitünün kurulmasının üzerinden az bir zaman geçmesine rağmen pek çok ülkede merkezler açıp Türkçenin yabancılara öğretilmesini yaygınlaştırmıştır. Öyle ki 2014 yılı itibarıyla ortaöğretim düzeyinde 80, yükseköğretim düzeyindeyse 60’ın üzerinde ülkede Türkiye Türkçesi dersleri verilmektedir. Bu başta Türkiye’nin geleceği için önem arz ederken aynı zamanda Türk dünyasının geleceği için de son derece hayattır. Bunun için yabancılara Türkçe öğretimi alanının yükseköğretim düzeyinde geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi gerekmektedir. Bu konuda yapılacak işlerin başında yurt dışında Türkçe öğretimi yapacak kişilerin yetiştirilmesi gerekmektedir. Nitekim bu konuda arzın talebi karşılamadığı görülmektedir.

2.6.3. Çocuk Edebiyatı

Çocuk ve onun eğitimi toplumun geleceği açısından son derece önemlidir. Gelecekle ilgili umutlarımızın güçlü olması için öncelikle çocuklarımızın zihinsel, fiziksel ve sosyal açıdan kendileriyle ve çevreleriyle uyum içinde bulunmaları, dolayısıyla sağlıklı bir kişiliğe sahip olmaları gerekmektedir. Her açıdan gelişme döneminde olan çocuğa verilen eğitim, içinde yaşayacağı ve bireyi olacağı toplumun şekillenmesi açısından son derece önemlidir (Erdal, 2009). Batı medeniyeti ve dolayısıyla İngilizce, Fransızca başta olmak üzere diğer batı dillerinin ve edebiyatlarının yükselmesinde edebi eserlerin büyük payı olmuştur. Bunun içindir ki edebiyatın temeli olan çocuk edebiyatına ayrı bir değer verilmesinin gereği ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu alan yetişkinlerinkinden farklı özel bir oluşum alanıdır ve bu yönüyle çocukların içsel dünyalarına hitap edebilmesi, ihtiyaçlarının ve beklentilerinin içini doldurabilmesi açısından hayati bir öneme sahiptir. Çocuğun kitapla tanışması, aynı zamanda edebiyat dünyasına adım atmasıyla gerçekleşir. Kitaplar, çocuğa sihirli bir dünyanın kapılarını açar. Yaşadığı dünyanın

dışında yeni bir evrenle tanışma imkânı sunar. Hayal dünyasını zenginleştirir. Kitap, çocuk için bir rehberdir. İşte bu yönüyle seçilen veya çocuğa sunulan rehberin etkili olması gerekir ki verimli sonuçlar elde edilebilsin, çocuğun kişisel ve zihinsel yeterliliği gerçekleştirilebilsin. Bunun için öncelikle çocuk edebiyatının bir bilim dalı haline getirilmesi ve bu alanda araştırmacıların yetiştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu alanda nitelikli edebi eser üretilmesi özendirilmelidir.

2.6.4. Yabancı Dille Öğretim ve Bilimsel Yayın Politikası

Yabancı dille öğretim müstemleke zihniyetinin bir ürünüdür. Burada amaç ile araç birbirine karışmış vaziyettedir. Batılı biliş tarzının bir sonucu olarak Türkiye’de savunulmuş ve kabul görmüştür. Nitekim bu uygulama önce Batılı ülkelerin açtığı okullarda başlamış, daha sonra diğer okullara yayılmıştır (Biçer, 2010). Bilginin ana dil yerine yabancı dille öğretilmesinde öğrencinin kazançlı çıkması söz konusu değildir. Ana dilinin ve yabancı dilin eğitim dili olarak kullanılmasını konu alan araştırmanın sonuçlarını değerlendiren Dünya Bankası raporu (Dutcher & Tucker, 2015) ana dilde eğitimin daha etkili olduğuna dair bilimsel dayanaklar ortaya koymaktadır. Bu araştırmanın bulgularına göre ana dilini etkili bir şekilde kullanan bireylerin yabancı dille eğitim görenlere oranla akademik eğitim hayatlarında daha başarılı oldukları söylenebilir.

Bu durumda yapılması gereken şey, yabancı dil eğitimi ile yabancı dille eğitimi birbirine karıştırmamaktır. Türkçenin güçlü bir dil olarak yaşaması ve varlığını sürdürebilmesi için ana dili konusunda bireylerin, toplumun, politikacıların, bürokratların ve özellikle eğitimcilerin duyarlı olması gerekmektedir. Bu doğrultuda Türkçemizi, kültürümüzü ve gençlerimizi yabancı dillerin olumsuz etkilerinden koruyabilmek, Türkçemizin bağımsız bir dil olarak yaşamasını, gelişip zenginleşmesini sağlayabilmek için yapılması gerekenler şu şekilde sıralanabilir;

- Dil alanında topluma bilinç ve duyarlılık kazandırma adına en önemli görev Türkçe, Türk dili edebiyatı ve sınıf öğretmenlerine düşmektedir. Öncelikle lisans programlarında bu alanlardaki öğretmen adayları dil bilinci ve duyarlılığı ile yetiştirilmelidir.
- Yabancı dil eğitimi ile yabancı dilde eğitimin arasında büyük farklar olduğu anlatılmalıdır.
- Eğitim kurumlarımızda verilen yabancı dil eğitiminin yetersiz olduğu göz önüne alınarak acilen dil becerilerinin tümüne hitap eden bir yabancı dil eğitim modeli uygulanmalıdır, yabancı dilde öğretime ise son verilmelidir.
- Tüm eğitim kurumlarında (ilkokul, ortaokul, ortaöğretim ve yükseköğretim) Türkçe eğitiminin en güzel şekilde yapılabilmesi için gerekli şartlar sağlanmalıdır. Bu konu gelip geçici hükümetlerin bir politikası olarak değil bir devlet politikası olarak görülmelidir.

Yabancı dille eğitimin yanında Türkçenin karşısına çıkan bir diğer engel de YÖK tarafından benimsenen bilimsel yayın politikasıdır. Bu yayın politikasının ilk adımı 3 Temmuz 2001 tarihinde yürürlüğe giren “Yükseköğretim Kanunu ile Yükseköğretim Personel Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile atılmıştır. Bu kanun kapsamında araştırmacıların ve akademisyenlerin yabancı dille yayın yapması teşvik edilmiştir. Ayrıca TÜBİTAK tarafından uygulamaya konulan Uluslararası Bilimsel Yayınları Teşvik (UBYT) programı kapsamında Social Science Citation Index, Science Citation Index, Arts and Humanities Citation Index vb. gibi veri tabanlarında taranan ve birçoğunun çoğunun yazım dili İngilizce olan dergilere 5000 Türk Lirasına kadar teşvik verilmesi, araştırmacıları ve akademisyenleri yabancı dille bilim yapmaya yönlendirmektedir. Tüm göstergeler göz önünde bulundurulduğunda Türkiye’de Türkçe bilim yapmanın bir artışı olmadığı gözlemlenmektedir.

2.7. Türk Dünyasıyla Ortak Kültürel ve Bilimsel Çalışmalar Yapılması

Türk dünyasının eğitim ve bilim alanındaki iş birliğini genişletmek adına ikili antlaşmalar çerçevesinde kurulan üniversiteler günümüzde kültürel ve bilimsel çalışmalara imkân tanınması ve ortam sağlaması açısından önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle ortak dil, tarih ve kültür bilincinden hareket edilerek gerçekleştirilen etkinlikler ve çalışmalar aracılığıyla kültüre dayalı

köprüler daha da güçlendirilmektedir. Bu çerçevede Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi ve Manas Üniversiteleri'nin yapmış olduğu faaliyetler hem Türk dünyasının ortak mirasına hem de Türk dilinin bilim dili olarak gelişimine sağladığı katkılar açısından tüm Türk dünyası tarafından takdir edilmektedir. Bu beğenin bir sonucu olarak Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi Liderler Zirvesi'nde yapmış olduğu konuşmasında Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesinin, Türk Dünyasının ortak üniversitesine dönüştürülmesi gerektiğini savunmuştur (Vahdet Gazetesi, 2015). Ancak bu gelişmeler hem Türk dünyasının eğitim ve bilim alanındaki iş birliğini sağlaması hem de Türk dilinin bir bilim dili olarak gelişmesi açısından yeterli görülmemeli, bu üniversitelerin sayısı artırılmaya çalışılmalıdır.

Yurt içinde eğitim veren yükseköğretim kurumları ile yurtdışında eğitim veren yükseköğretim kurumları arasında öğrenci ve öğretim elemanı değişimini mümkün kılan Mevlana Değişim Programı da Türk dünyasının eğitim ve bilim alanında iş birliği yapmasını sağlayacak önemli atılımlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevlana değişim programı kapsamında coğrafi bölge ayrımı olmaksızın gerçekleşen eğitim hareketlilikleri sayesinde dünyanın bütün bölgelerindeki öğrenci ve öğretim elemanları Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında eğitim alabilmekte ve eğitim verebilmektedirler. Bu eğitim hareketlilikleri çerçevesinde Türkiye'yi yükseköğretim alanında bir cazibe merkezi haline getirmek, yükseköğretim kurumlarının akademik kapasitelerini artırmak ve Türkiye'nin zengin tarihsel ve kültürel mirasının küresel düzeyde paylaşılması istenmekte böylece yükseköğretimin küreselleşme sürecine katkıda bulunulması amaçlanmaktadır (YÖK, 2015). Tüm bu amaçlar doğrultusunda yapılan etkinlikler –özellikle Türkiye'de yapılan etkinlikler- şüphesiz ki Türk dilinin bir bilim dili olarak tanıtımına ve gelişmesine imkân tanyacaktır. Bu nedenle Mevlana Değişim Programı aracılığıyla tanınan imkânlar ve sağlanan ortamlar Türk diline ve bilimine sağlayacağı katkılar açısından nitelikli bir şekilde değerlendirilmelidir.

Türk toplulukları tarafından dünyanın çeşitli ülkelerinde –özellikle ortak dil, tarih ve kültür bilincinden hareket edilerek- gerçekleştirilen etkinlikler sayesinde Türk araştırmacılar arasında kurulan iletişim köprüleri sağlamlaştırılmakta ve aynı zamanda Türk dillerinin kullanılması ve yaygınlaşmasına zemin hazırlanmaktadır. Özellikle Yunus Emre Enstitüsü ve bazı üniversitelerin öncülüğünde Türk dili, tarihi ve eğitim gibi alanlarda çok önemli çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Ancak TDK, TÜBA ve diğer kurumların bu konuda henüz yeterli düzeyde çalışma yaptığı söylenememektedir.

2.8. Yurt Dışı Kültürel Etkinliklerin Geliştirilmesi

Türkiye son 10 yıldır TİKA vasıtasıyla Balkanlar başta olmak üzere Afrika ve diğer bölgelerde çok önemli tarihi ve kültürel faaliyetler yürütüyor. Bunlar Türkiye'nin mirasına sahip çıkmasıyla birlikte kültür ve medeniyet iddiasını devam ettirdiğinin bir yansıması olarak görülmelidir. Türkçenin bölgede ve dünyada etkisini artırmak için TİKA'nın faaliyetlerine ilaveten başka kurum ve kuruluşların (Üniversiteler, STK'lar vb.) da devreye girerek bu faaliyetleri zenginleştirmesi gerekmektedir. Bunlardan biri Türk edebiyatı eserlerinin bu coğrafyalarda yer almasının sağlanması, diğeri bilimsel faaliyetler düzenlenmesi ve öğrenci hareketliliğinin sağlanmasıdır.

2.8.1. Türkçe Kitapların Başka Dillere Çevrilmesi

Türk kültür, sanat ve edebiyatının yurtdışında tanıtılmasında görülen eksikliklerin giderilebilmesi amacıyla 2005 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde TEDA (Türkiye'nin Çeviri ve Destek Yayım Projesi) kurulmuştur. TEDA, Türk kültür, sanat ve edebiyatının dışa açılması kapsamında Türkçenin yazı dili birikimini dünyaya tanıtmayı sağlamak için uluslararası kurum, kuruluş, şirket, vakıf ve dernek gibi, Türk kültür, sanat ve edebiyatı ile ilgili eserleri yayımlayan tüzel kişiliklere projeler kapsamında şarta bağlı mali destekte bulunmak amacıyla kurulmuştur. Bu projenin ortaya konması çok isabetli ve geç

kalınmış bir çalışma olmakla birlikte üzerinden 10 yıl geçmesine rağmen henüz bilim çevrelerinde ve kamuoyunda yeterince bilinmemekte, faaliyetleri yeterince duyurulamamaktadır. Özellikle medya ve sosyal medyanın oldukça etkili olduğu bu dönemde tanıtım çalışmalarının etkili bir şekilde yürütülmesinin sağlanması hem arz ve talebin artmasına hem de Türkiye'nin okuryazar kitesine olumlu yansıtacağı düşünülmektedir. Öte yandan Türk kültür, sanat ve edebiyatı ile ilgili eserlerin yurt dışına taşınmasında görülen en önemli eksiklik olan yayımlanan eserlerin okuyucuya ulaştırılması da yine bir yayım ve medya işidir. Ayrıca TEDA projesi zaten bir destek projesidir, dolayısıyla her türlü tanıtım ve medya ortamlarında görünmesi sağlanmalıdır.

2.8.2. Bilimsel Faaliyetler Düzenlenmesi

Türk devletleri ve topluluklarında olduğu gibi Batı dünyası (Avrupa ve Amerika) başta olmak üzere Ortadoğu, Afrika, Arap, Fars ve Uzakdoğu'ya yönelik bilimsel faaliyetler (sempozyum, konferans, panel ve çalıştaylar) son yıllarda artmaya başlamıştır. Bunların bir kısmı özellikle bilimsel olmaktan ziyade gezme, görme amaçlı olsa da dünyayla etkileşim, organizasyon düzenleme ve kendini gösterme açısından yararlı olmaktadır. Hepsinden önemlisi bu toplantılarda organizasyonun yapıldığı ülkenin diliyle birlikte Türkçenin kullanılması sağlanmaktadır. Böylece Türkçenin uluslararası ortamlardaki yeri ve önemi artmaktadır. Bu çalışmaların Türk dili, kültürü ve medeniyeti açısından ileride daha yararlı olacağı kestirilebilir. Ancak bu faaliyetlerin daha kaliteli, seviyeli ve uluslararası düzeyde geniş katılımlı hale getirilmesi sağlanmalıdır. Bunun için başta Yunus Emre Enstitüsü olmak üzere çeşitli kurum, kuruluş ve STK'lardan konuya daha çok katkı yapmaları istenebilir.

2.8.3. Öğrenci ve Öğretim Elemanı Hareketliliği

2007 yılından beri yürütülen Avrupa Birliği Erasmus Programı ile pek çok öğrenci ve öğretim elemanı Avrupa ülkelerinde misafir öğrenci veya öğretim elemanı olarak bulunma imkânına sahip olmuştur. Yine TÜBİTAK ve YÖK burslarıyla öğretim elemanları Avrupa ve Amerika başta olmak üzere dünyanın farklı yerlerinde araştırmalar yapmaktadırlar. Bütün bu faaliyetlerle hem Türk dili ve eğitiminin alanı genişlemekte hem de Türkçenin tanınması ve öğrenilmesi yaygınlık kazanmaktadır.

2.9. Türk Dilleri Koordinasyon Kurulu

Atatürk'ün 1932 yılında kurduğu ve o zamanki adıyla Türk Dili Tedkik Cemiyeti olarak anılan Türk Dil Kurumu, toplumda sanılanın aksine çok önemli işler başarmıştır. Mesela kurumun ilk olarak 1945 yılında hazırlayıp bastığı sözlük sürekli güncellenmiş, sözlüğe yeni kelimeler eklenmiş ve sözlük 2005 yılında 104.481 söz varlığına ulaştırılmıştır. Yine daha önce belirtildiği gibi TDK'nin (2015) genel ağında yer alan "Büyük Türkçe Sözlüğü"nde söz, deyim, terim ve ad olarak 616.767 kelimeye ulaşılmıştır. Bundan başka 8 ciltlik tarama ve 12 ciltlik derleme sözlükleri oluşturulmuştur. Ayrıca birçok terim sözlüğü ve dil bilgisi kitabıyla pek çok bilimsel ve kültürel eser yayımlanmıştır. TDK bunlara ilaveten yabancı kelimelere önce Türkçe karşılıklar kitapları yayımlamış daha sonrada kurumun genel ağında bu karşılıkları kullanıma açmıştır.

Günümüzde teknolojinin hızla gelişmesi, iletişimin yaygınlaşması dillerin birbiriyle etkileşimini daha çok artırmaktadır. Böylece dünya nüfusunun büyük kısmı iletişimde ve uluslararası pek çok alanda ana dil yerine hâkim dili kullanmaktadır. Bu da zaman içinde büyük dilin (günümüzde İngilizce) küçük dilleri önce iyice küçültmesine sonra da yok etmesine yol açmaktadır. Bu durumun ortadan kaldırılması veya zararlarının en aza indirilmesi için yabancı kelimelere karşılık bulunması yoluna gidilmiştir. TDK kurulduğu ilk yıllardan itibaren bunu önce Arapça ve Farsça için uygulamış, daha sonra da İngilizce başta olmak üzere Batı dilleri için yürütmüştür. Bu konuda ilk başta öz Türkçecilik diye yürütülen çalışmalarda ciddi sorunlar

yaşanmış, Atatürk döneminde bunlardan dönülmüş ancak daha sonra yeniden benzer yanlışlar sürdürülmüştür.

Son yıllarda yabancı dillerden Türkçeye giren kelimelere karşılık bulmaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bunların bir kısmı başarılı bir şekilde sonuçlanırken bir kısmı da toplumda beklenen karşılığı bulamamaktadır. Burada yabancı kelimeye karşılık verilen sözün uygunluğu kadar zamanı da önemli olmaktadır. Bu meselenin ne olduğu, nasıl olduğu bir tarafa bize göre asıl mesele yabancı kelimelere verilecek karşılıkların bütün “Türk dünyasıyla ortak karşılıklar” olmasının sağlanmasıdır. Bu da ancak mezkûr devlet ve topluluklar arasında kurulacak “Türk Dilleri Koordinasyon Kurulu”yla hayata geçirilebilir. Bu kurul bu görevine ek olarak farklı ortak işler (gazete, dergi çıkarma gibi) de yürütebilir.

2.10. Medya ve Sosyal Medyaya Yönelik Çalışmalar

21. yüzyılda meydana gelen değişimler şüphesiz ki birçok alanda yeniliklerin önünü açmış ve insanoğluna dünyayı farklı açılardan tanıma imkânını sunmuştur. Günümüzde yaygınlığı ve etki gücüyle dikkatleri çeken yeni iletişim teknolojileri de bireylere duygu, düşünce, tecrübe, istek ve tepkilerini anında ve yaygın olarak paylaşacakları bir ortam oluşturması açısından dikkatleri çekmektedir. Özellikle televizyon ve internet aracılığıyla gerçekleşen yayımların Türkçenin gelişimine olumlu veya olumsuz yönde etkide bulunabilme potansiyeli göz önünde bulundurulduğunda bu konu üzerinde titizlikle durulması gerektiği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Çünkü günümüzde evinde televizyon olmayan ve internete ulaşamayan birey sayısı yok denecek kadar azdır.

Televizyon ekranları ve internet kanalları arasında Türkçe duyarlılığı ile ön plana çıkan kurumların başında Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) gelmektedir. Türk dilinin gelişimi adına belirlediği ilkeler doğrultusunda yayın hayatına devam eden TRT yapmış olduğu birçok projeye de adından söz ettirmektedir. İnternet ortamı ve televizyon ekranları aracılığıyla izleyici ile buluşturulan TRT Türk Lehçeleri Sözlüğü bu projelerden sadece birisidir. Türkiye Türkçesi, Azeri Türkçesi ve Türkmen Türkçesi lehçelerindeki kelimelerin söyleniş, yazılış ve anlamlarının yer aldığı bu sözlükte Türkçenin ve lehçelerinin renkliliği gözler önüne serilmektedir. Böylece Türkçenin gücü ortaya konmakta ve lehçeler arası dil köprüleri sağlanmaktadır. TRT'nin bir diğer projesi olan TRT Türk Müziği Arşivi de hem tarihi değerlerimize sahip çıkmak hem de Türk dilinin gücünün ve güzelliğinin sergilendiği en güzel örnekleri tanıtmak adına önemli bir görev üstlenmektedir. Bunun yanında Türk dillerini konuşan halklara hitap eden ve Azeri, Türkmen, Özbek, Kazak, Kırgız lehçelerinde programlar yayımlayan TRT Avaz, Türk kültürünün tanıtılmasına ve Türk dilinin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Türkçenin gelişimi ve korunması adına yapılan çalışmalardan birisi de Reklam Yaratıcıları Derneği ve Hürriyet Gazetesi ortaklığında gerçekleştirilen “Dilin Kuralı Yok Kemigi Var” adlı kampanyadır. Bu kampanya çerçevesinde çeşitli sanatçılar tarafından yapılmış olan karikatürler Reklam Yaratıcıları Derneği'nin internet sayfasında paylaşılmış ve kullanıcılardan e-posta yazışmalarında bu karikatürlerden birini kullanarak herkesi Türkçeyi doğru kullanmaya teşvik etmeleri istenmiştir (Reklam Yaratıcıları Derneği, 2010).

Dijital çağ olarak tanımlanan 21. yüzyılda Türkçenin bir bilim dili olarak gelişebilmesi şüphesiz ki dijital ortamlardaki faaliyetlere bağlıdır. Bu nedenle yukarıda ifade edilen çalışmalar yeterli görülmemelidir. Özellikle çocukların ve gençlerin örnek almaları açısından Türkçenin televizyonlarda kullanımı konusunda titiz davranılmalıdır. Bu çerçevede TBMM bünyesinde kurulan Türkçedeki Bozulma ve Yabancılaşmanın Araştırılması, Türkçenin Korunması ve Geliştirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Komisyonu, Türk Dil Kurumu (TDK), Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) gibi kurum ve kuruluşların kontrol mekanizmasını nitelikli bir şekilde işletmesi gerekmektedir. Bu kontroller neticesinde televizyon yayınları dil açısından denetlenebilecek böylece Türk halkı basın ve yayın organlarının olumsuz etkilerinden korunabileceklerdir. Ancak sosyal medyada aynı durum söz konusu değildir. Facebook, Twitter, Instagram vb. gibi sosyal medya araçlarında Türkçenin

kullanımına ilişkin müdahale ve sınırlandırmalarda bulunmak sanal bir dünyada bulunulması nedeniyle imkânsızdır. 2015 yılı Haziran ayı itibariyle Türkiye’de Facebook kullanıcı sayısının 40 milyona yaklaştığı (Webrazzi, 2015) ve Twitter’ın Türkiye’de en çok ziyaret edilen beşinci internet sitesi olduğu (Alexa, 2015) göz önünde bulundurulduğunda ise bu denli büyük potansiyele sahip bir ortamın göz ardı edilmemesi gerektiği düşünülmektedir. Çünkü sosyal medyada kullanılan dil bazen bireylerin birbirlerini anlayamamasına neden olacak kadar yabancılaşmakta, bazen sadece anlamsız harflerden oluşan bir yığın olarak kalmakta, bazen de sadece karikatüre dönüşmüş ifadelerden oluşmaktadır. Bu çerçevede öncelikli olarak yapılması gereken şey eğitim kurumları aracılığıyla özellikle çocuklara ve gençlere dili koruma bilincini kazandırmaktır. Dil bilincini edinmiş olan bireyler yalnızca günlük yaşamlarında değil dili kullandıkları her mecrada düzgün, anlaşılır bir biçimde kendilerini ifade etmeye gayret gösterecekler ve yanlış kullanımların önüne geçmeye çalışacaklardır. Bunun yanında Milli Eğitim Bakanlığının, Türk Dil Kurumunun, Yunus Emre Enstitüsü gibi kurumların, üniversitelerin Türk Dili Edebiyatı Eğitimi, Türkçe Eğitimi ve Türk Dili Edebiyatı bölümlerinin resmi sosyal medya hesapları aracılığıyla bu konuya duyarlılık göstermeleri ve diğer kullanıcıları bu yönde teşvik etmeleri Türk dilinin korunması ve bir bilim dili olarak gelişmesi adına bir kamuoyu oluşturacak ve bu durum hedeflenen kazanımların gerçekleşmesine yardımcı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Açık, F. (2008). XX. Asrın başlarında Türk dünyasında yaşanan alfabe değişikliklerinin sebepleri, gelişimi ve sonuçları, *1. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, Başkent Üniversitesi, Ankara.
- Akalın, Ş. H. (2009). Türk dili dünya dili. *Türk Dili*, (687), 195-204.
- Akalın, Ş. H. (2011). *Türk dünyasında ortak iletişim dili üzerine*. [Çevirim-içi <http://turkoloji.cu.edu.tr/CAGDAS%20TURK%20LEHCELERI/4.php>], Erişim Tarihi: 22.09.2015.
- Akar, A. (22-24 Aralık 2011). Bölge dili olarak Türkçe. *IV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri*, 3-8.
- Aksan, D. (2009). *Türkçenin gücü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Alexa. (15.10.2015). *Top sites in Turkey*. [Çevirim-içi: <http://www.alexa.com/topsites/countries/TR>], Erişim tarihi: 15.10.2015.
- Arıcı, A. F. (2015a). III. Türkçe eğitimi bölümleri çalıştayı, Sakarya Üniversitesi Yayınları
- Arıcı, A. F. (16-18 Nisan 2015b) Eğitimin geleceğini inşa etme üzerine bir öneri: Türkiye okuma ve yazma merkezleri (TOYMER). *Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye'de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*. Bartın.
- Arıcı, A. F. (02-05 Aralık 2010). Türk dünyası ve Türkçe öğretimi. *21. Yüzyılda Türk Dünyası Uluslararası Sempozyumu*. Lefke, KKTC.
- Atalay, B. (2006). *Divanü Lûgat-İt-Türk tercümesi* (Cilt 4). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınevi.
- Aydoğdu, Ö. (2009). Divanü Lûgat-İt-Türk'de geçen Türk boyları ve boylara ait dil özellikleri. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 1(1), 55-81.
- Biçer, B. (2010). *Amerikan kolejleri ve bu kolejlerin Türk toplum yapısına sosyo-kültürel etkileri*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi. Ankara.
- Coşkun, M., ve Özkaya, P. (2011). Eski Türkçe dönemine ait eserlerdeki kültür unsurlarının günümüze yansımaları. *IV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri*, (s. 123-130). Muğla.
- Çetin, E. (2005). Divanü Lûgati't-Türk'teki yiyecek içecek adları ve bu adların Türkiye Türkçesindeki görünimleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 185-200.
- Develi, H. (2009). *Osmanlı'nın Dili*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Doğan, D. M. (2014). Maarifi anlamsızlaştırmak yahut eğitim, *Yeni Türkiye*, 58: 253-257
- Duralı, Ş. T. (2006). *Felsefe - bilim nedir?* İstanbul: Dergâh Yayınevi.
- Durmaz, C. (2008). Yunus Emre divanında ve Risaletü'n-Nushiyye'de kelime grupları ve söz varlığı. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Dutcher, N., & Tucker, G.R. (24.02.2000). *The use of first and second second languages in education*. [Çevirim-içi: http://www-wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/IW3P/IB/2000/02/24/000094946_99031910564840/Rendered/PDF/multi_page.pdf], Erişim tarihi: 11.11.2015.
- Ercilasun, A. B. (2005a). *Başlangıçtan yirminci yüzyıla türk dili tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Ercilasun, A. B. (2005b). *Örneklerle bugünkü türk alfabeleri*. (6. baskı) Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Erdal, K. (2009). Eğitim değerleri açısından çocuk kitapları, *Akademik Bakış*: 17: 1-18
- Ergüzel, M. (2010). Türkçenin söz varlığının tespitinde şair ve yazar sözlüklerinin önemi. *III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri*, (s. 369-373). İzmir.
- Gömeç, S. (2002). Divanü Lûgat-it-Türk'de akrabalık bildiren terimler. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 20(32).
- Gömeç, S. (2009). Divanü Lûgat-İt-Türk'de geçen yer adları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 28(46), 1-34.
- Gündoğan, A. O. (1997). Bilim dili olarak Türkçe. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 7-12.
- Güzel, A. (2010). Türkçenin dünya dili oluşunda Türk devlet adamları -şair- mutasavvıf ve yabancı bilim adamlarının düşünceleri üzerine. *III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri*, (s. XLVII-LI). İzmir.
- Kobotorian, N. (2011). Kültür taşıyıcı olan aşıkların dili. *IV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, (s. 431-434). Muğla.

- Korkmaz, Z. (2005). Cumhuriyet döneminde dil anlayışı. *Türk Dili*, 34-41.
- Küçük, S. (2010). Tarihi Türk lehçelerinde renk adlandırmaları. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 1(5), 556-577.
- Levend, A. (2011). *Türk dilinde gelişme ve sadeleşme evreleri*. Ankara: Dil Derneği Yayınevi.
- Özakpınar, Y. (1997). *İslam medeniyeti ve Türk kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Reklam Yaratıcıları Derneği. (10.06.2010). *Dilin kemiği yok kuralı var*. [Çevirim-içi: http://www.ryd.org.tr/Dilin_Kemigi_Yok_Kurali_Var-content-n-5-23.html], Erişim tarihi: 15.09.2015.
- Sevgi, A. (2011). Türkçenin gelişip güzelleşmesinde divan şairlerinin rolü. *IV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri*, (s. 713-717). Muğla.
- Sezgin, F. (2013). *Bilim tarihi sohbetleri*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Şahin, H. (2009). Kaşgarlı'dan günümüze organ isimleriyle kurulmuş deyimler. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(3), 2020-2036.
- Topçu, N. (2011). Türkiye'nin maarif davası. İstanbul: Dergah Yayınları
- Tuna, M. (2011). Küreselleşme ve bilim dili olarak Türkçe. *IV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri*, (17-22). Muğla.
- Tuna, O. N. (1997). *Sümer ve Türk dillerinin tarihi ilgisi ile Türk dili'nin yaşı meselesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınevi.
- Turan, S. (2014). Ahlaki Açıdan Modern okulun çıkmazı: Eleştirel bir bakış. *Yeni Türkiye*, 58, 246-252
- TÜBA. (2015). *TÜBA Türkçe bilim terimleri sözlüğü*. [http://www.tubaterim.gov.tr/ATS/index.php/w_anasayfa], Erişim Tarihi: 15.09.2015.
- Türktaş, M. (1999). Divanü Lûgat-it-Türk'te yer alan ve XI. yüzyılda Türkler arasında oynanan oyunlar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 61-65.
- Vahdet Gazetesi. (17.09.2015). *Türk dünyası üniversitesi teklifi*. [Çevirim-içi:<http://www.gazetevahdet.com/turk-dunyasi-universitesi-teklifi-32274h.htm>], Erişim tarihi: 09.10.2015.
- Webrazzi. (03.09.2015). *Facebook'un Türkiye'deki aylık kullanıcı sayısı 40 milyona dayandı*. [Çevirim-içi:<http://webrazzi.com/2015/09/03/facebook-turkiye-aylik-kullanici-sayisi/>], Erişim tarihi: 09.11.2015.
- YÖK. (08.06.2015). *Mevlana Değişim Programı*. [http://www.yok.gov.tr/documents/757816/1380059/Mevlana-Kitapcik-Yeni_08.06.2015_%C4%B0statistiksiz.pdf/13a2eeb0-efbd-4815-b755-56f3f8990d9e], Erişim tarihi: 10.10.2015.
- Yurtbaşı, M. (2012). Sınıflandırılmış atasözleri sözlüğü, İstanbul: Excellence Publishing.